

DOI: <https://doi.org/10.36719/2706-6185/23/84-88>

Ülviyyə İsrailova

Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti

magistrant

ulyaisr@gmail.com

SƏSSİZ KİNODA PANTOMİMA ELEMENTLƏRİ

Xülasə

Məqalədə Pantomima sənətinə səssiz kinonun təsiri mövzusunə toxunulmuş, pantomima ilə səssiz kinonun oxşar cəhətləri təhlil edilmişdir. Səssiz kino aktyorlarının Mim kimi keçmiş sənət yolu eyni zamanda kino aktyoru kimi bu istedadın onların karyerasına müsbət təsiri haqda məqalədə geniş məlumat verilmişdir. Çarli Çaplinin klassik səssiz kino tarixindəki filmləri barədə yazılmışdır. Onun personajlarının pantomima elementli çıxışları və filmləri təhlil olunaraq ələ alınmışdır. Həmçinin çağdaş kinomatoqrafiya nümunəsi olan filmlərdə kinonun inkişafına baxmayaraq fikri çatdırma aləti kimi mim elementləri, Pantomima və səsli kino arasındakı əlaqə gözdən keçirilmişdir. Pantomimanın animasiyaya təsirinə diqqət yetirilmişdir. Müasir dövr səssiz film yaradıcılığında "Cənab Bin" personajı təhlil olunmuşdur.

Açar sözlər: pantomima, səssiz kino, mim, musiqi, pantomima aktyoru

Ulviyyə İsrailova

Azerbaijan State University of Culture and Arts

master student

ulyaisr@gmail.com

Pantomime and silent films

Abstract

In the article, the influence of silent cinema on the art of pantomime was touched upon, and the similarities between pantomime and silent cinema were analyzed. The past artistic path of silent film actors such as Mim, as well as the positive impact of this talent on their career as a film actor, is detailed in the article. Written about Charlie Chaplin's films in classic silent film history. His characters' performances and films with pantomime elements were analyzed and captured. Also, despite the development of cinema, mime elements as a tool for conveying ideas, the relationship between pantomime and sound cinema have been reviewed in films that are an example of contemporary cinematography. Emphasis is placed on the influence of pantomime on animation. The character of "Mr. Bean" in modern silent film production was analyzed.

Keywords: pantomime, silent film, mime, music, pantomime actor

Giriş

Pantomima və səssiz kino zəngin tarixi və güclü əlaqəni paylaşan iki sənət formasıdır. Hər ikisi şifahi olmayan ünsiyyətə daha çox etibar edir, emosiyaları çatdırmaq, hekayə danışmaq məqsədilə tez-tez şişirdilmiş jest və ifadələrdən istifadə edir (Mugubi, 2017: 5).

Pantomimanın və "Səssiz kino"nın mənşəyinə gəlincə pantomimanın kökləri qədim Yunanıstan və Romaya gedib çıxır, burada ifaçılar sözlərdən istifadə etmədən şişirdilmiş jestlərlə emosiyalarını nümayiş etdirirdilər. Qədim Yunanıstanda pantomima tez-tez dini şənliklərin bir hissəsi kimi ifa olunurdu və bu mifoloji hekayələri fiziki ifadə vasitəsilə anlatmaq üsulu idi (Stefen, 2010: 21).

Romada rəqs və akrobatika üzrə yüksək səviyyəli təlim keçmiş ifaçılar daha mürəkkəb bir sənət növünə pantomimaya döndürüldülər. Pantomima tamaşaları tez-tez musiqi ilə müşayiət olunurdu və təsvir olunan hekayələr çox vaxt mifologiyadan, tarixdən və ya müasir həyatdan götürülürdü.

Roma İmperiyasının süqutu ilə pantomima teatr forması kimi rəğbətini itirdi və Avropada yalnız orta əsrlər dövrünə qədər dirçəliş baş verdi. Orta əsrlərdə “mummers” kimi tanınan səyahətçi truppalar fiziki jestlərə və hərəkətlərə əsaslanan tamaşalarla izləyiciləri əyləndirirdilər. Bu ənənə bütün orta əsrlər və İntibah dövründə Avropada tamaşaçıları əyləndirmək üçün pantomimadan istifadə edən “Komediya del arte” kimi tanınan aktyorların səyahət truppaları ilə davam etmişdir. İtaliyada yaranan məşhur teatr forması olan Komediya del arte-nin pantomimadan öz tamaşalarının vacib komponenti kimi istifadə etdiyini görürük. Komediya del arte Harlekin və Təlxək personajlardan istifadə etdi. Aktyorlar tamaşaçıları əyləndirmək üçün şişirdilmiş hərəkətlər göstərirdilər (Lawrance, 2017: 3).

Səssiz kino isə XIX əsrin sonlarında kino kamerasının ixtirası ilə ortaya çıxdı. İlk səssiz bədii filmlər sadə povestlərdən ibarət qısa, eksperimental parçalar idi və tamaşaçıların gülüşünə səbəb olmaq üçün fiziki hərəkətlərlə yumora əsaslanırdı.

Pantomimanın səssiz kinoya təsiri isə XX əsrin əvvəllərində başladı, səssiz kino populyarlıq qazanmağa başlayan kimi rejissorlar nitqə əsaslanmayan ünsiyyətin ekranda hekayəni izah etmək qabiliyyətini anladılar. Bir çox kinorejissorlar da sənətə teatrda gəlmişdi və pantomima ilə işləmək təcrübəsinə malik idilər. Beləliklə də pantomima elementlərini kinoya tətbiq etməyə başladılar.

Bu təsirin ilk nümunələrindən birini fransız kinorejissoru Corc Meliyesin yaradıcılığında görmək olar. Meliyes filmlərində fantastik dünyalar yaratmaq, həm vizual olaraq heyvətəmiz, həm də emosional rezonans doğuran hekayələr danışmaq üçün pantomima və digər teatr texnikalarından istifadə edirdi.

XX əsrin əvvəllərində kinorejissorlar səsdən istifadə etmədən hekayələr danışmağın yollarını axtararkən, pantomimanın fiziki xüsusiyyətlərindən və Komediya del arte-dən çox istifadə etdilər. Pantomimadan çox təsirlənən başqa bir rejissor Çarli Çaplin idi. Çarli Çaplin və Buster Keaton kimi səssiz kino ulduzları qədim Yunanıstan və Roma ifaçıları kimi emosiyaları çatdırmaq üçün bədən dili bacarığı ilə tanınırdılar.

Çarli Çaplin səssiz kino tarixinin ən məşhur simalarından biridir və onun pantomima sənətinə təsirini qiymətləndirməmək olmaz. Çaplinin personajı olan “Tramp” şişirdilmiş fiziki hərəkətləri və sözlərdən istifadə etmədən duyğularını çatdırmaq bacarığı ilə tanınırdı (Wranovics, 2005: 45).

Səssiz filmlər adından da görüldüyü kimi, sinxron səs olmadan çəkilmiş filmlər idi. Bu o demək idi ki, aktyorlar tamaşaçılara fikri çatdırmaq üçün fiziki jestlərə və ifadələrə üstünlük verirdilər. Ünsiyyət üçün jestlərdən və bədən dilindən istifadə sənəti olan pantomima səssiz filmlərin inkişafında mühüm element idi (5).

Çaplinin pantomimadan istifadəsinin ən yaddaqalan nümunələrindən birini onun 1925-ci ildə çəkdiyi “Qızıl xəstələri” (“The gold rush”) filmində görmək olar. Filmdə Çaplinin personajı Tramp Alyaska səhrasında qapalı vəziyyətdə qalıb və bir sıra çətinliklərə və uğursuzluqlara dözməlidir. Bir səhnədə Tramp o qədər acdır ki, Mack Suayn tərəfindən canlandırılan kəşfiyyatçı yoldaşını nəhəng bir toyuq kimi təsəvvür edir. Çaplinin bu səhnədəki şişirdilmiş jestləri və mimikaları pantomimanın sözlərdən istifadə etmədən yumor və duyğuları çatdırmaq üçün necə istifadə oluna biləcəyinə mükəmməl bir nümunədir (5).

Çaplinin “Uşaq” (1921) (“The kid”) və “Böyük şəhər işıqları” (“City lights”) (1931) kimi filmlərində pantomimadan istifadə etməsi səssiz komediya janrını müəyyənləşdirməyə kömək etdi. Onun ikonik personajı olan Tramp şəxsiyyəti ilə sinonimləşən özünəməxsus yerışı və şlyapası ilə tanınırdı. Qəhrəmanı olan Trampın fiziki jest aktivliyi onun komediya ifalarının əsas elementi idi və Çaplinin pantomima ustalığı ona dialoqdan istifadə etmədən mürəkkəb emosiyaları və mesajları çatdırmağa imkan verirdi.

Çaplinin pantomimaya təsirini hələ də müasir komediya filmlərində və televiziya şoularında görmək olar. Müasir kinokomediya bir sıra fiziki jestlərin, üz ifadələrinin və digər şifahi olmayan ünsiyyət üsullarının istifadəsini Çaplin və səssiz kino dövrünə aid etmək olar (Chaplin, 2021: 56).

Qeyd etmək olar ki, pantomima və səssiz kinonun uzun, bir-birinə bağlı tarixi var. Pantomima hər iki əyləncə formasında eyni texnika və prinsiplərin çoxu ilə səssiz filmlər üçün əsas yaratdı. Səssiz kino inkişaf etdikcə o öz növbəsində pantomimanın inkişafına təsir göstərərək yeni texnika

və ifa üslublarına gətirib çıxardı. Pantomima və səssiz kinonun təsiri hələ də müasir əyləncələrdə görüntülənir. Qeyri-şifahi ünsiyyət üsullarından istifadə fiziki komediya filmləri və televiziya şoularının əsas elementi olmağa davam edir (Njogu, 2021: 4).

Pantomimanın səssiz kinoya açıq təsiri olsa da bunun əksi də doğru idi. Kinorejissorlar yeni texnika və texnologiya ilə təcrübə aparmağa davam etdikcə, onlar ekranda mümkün olanın sərhədlərini aşmağa başladılar və pantomim ifaçılarını da eyni şeyi etməyə ruhlandırdılar.

Bunun ən bariz nümunələrindən birini alman kinorejissoru Fritz Lanqın əsərində görmək olar. Dramatik işıqlandırma, xüsusi effektlər və mürəkkəb kamera hərəkətləri ilə tanınan Lanqın filmləri pantomima ifaçılarına dərin təsir bağışladı və onlar bu elementləri öz işlərinə daxil etməyə başladılar (Robinson, 1999: 115).

Bununla belə pantomimanın səssiz kinoya təsiri təkcə film çəkilişinin vizual aspektləri ilə məhdudlaşmırdı. Səssiz filmlərdə pantomimadan istifadə aktyorların öz tamaşalarına yanaşma tərzinə də təsir edib. Dialoqun köməyi olmadan səssiz kino aktyorları mənə və emosiyanı çatdırmaq üçün fiziki jestlərin ifadəsinə çox müraciət etmək məcburiyyətində qaldılar. Bu davamlı olaraq onlardan pantomimadan götürülmüş texnika və hərəkətləri qəbul etməyi tələb edirdi. Məsələn: "Uşaq" (1921) ("The kid") filmində Çarli Çaplinin ifası əsasən pantomima texnikasına əsaslanır. Açıq səhnədə Çaplinin personajı tərkdilmiş körpəni kəşf edərkən, çəşqinliyini və məyusluğunu hərəkətlər və üz ifadələrindən istifadə edərək nümayiş etdirir. Daha sonra filmə uşağa qovuşduqda sevinci onun fiziki ifadəsini vurğulayaraq rəqsə bənzər hərəkətlərlə müşayiət olunur (The Viking Press, 1979: 170).

Eynilə "Doktor Kaliqari kabineti" (Almaniya – 1920) ("Das Cabinet des Dr. Caligari") filmində də aktyorların istifadə etdikləri ekspressionist oyun tərzini pantomimadan çox təsirlənmişdi. Filmə aktyorların istifadə etdikləri pantomima hərəkətləri və təhrif olunmuş üz ifadələri pantomima tamaşalarında istifadə olunan çoxsaylı jestləri xatırladır.

Pantomimanın səssiz kinoya təsirini intertitrlərin istifadəsində də görmək olar. Bu başlıqlar dialoqu çatdırmağa qulluq edirdi, amma onlar həm də filmə ritm və sürət hissi yaratmaq kimi funksionallığa malik idilər. İntertitrlərin bu şəkildə istifadəsi pantomima ifalarının zaman və ritm hissi yaratmaq üçün musiqi və səs effektlərindən istifadə etmə tərzinə bənzəyirdi.

Pantomima ilə səssiz kino arasında əlaqə danılmazdır. Kino sənətinin ilk dövrlərindən bu günə qədər pantomima rejissorların və ifaçıların hekayəyə xarakter və ifadəyə yanaşma tərzinə böyük təsir göstərmişdir. Səssiz kinoda pantomima texnikalarından istifadə kino dilinin inkişafına təsir göstərmiş və kinonu bir sənət növü kimi başa düşmək, qiymətləndirmək tərzimizi formalaşdırmağa kömək etmişdir.

Vizual üsullarla yanaşı səssiz kino pantomima tamaşalarında istifadə olunan musiqi və səs effektlərinə də təsir etmişdir. 1920-ci illərin sonlarında kinorejissorlar sinxron səsle təcrübə aparmağa başlayanda pantomima ifaçıları öz əsərlərinin emosional təsirini gücləndirərək musiqi və səs effektlərini öz tamaşalarına daxil etməyə başladılar.

Pantomima və səssiz kino XX əsr boyu inkişaf etməyi davam etdikcə, onların əlaqələri mürəkkəbləşdi. 1920 və 1930-cu illərdə səssiz filmlər öz yerini ekranda hekayələri danışmaq üçün sinxron səsdən istifadə edən "danışmalara" verdi. Bu dəyişiklik həm pantomima, həm də səssiz kinoya əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərərək ifaçıları və rejissorları yeni texnologiyalara və tamaşaçılara uyğunlaşmağa məcbur etdi. Məsələn: pantomima ifaçıları öz ifalarına daha çox dialoq daxil etməyə başladılar, mənasını çatdırmaq üçün şişirdilmiş jest və ifadələrə daha az etibar etdilər. Eyni zamanda, kinorejissorlar hekayəni izah etmək üçün həm vizual, həm də eşitmə elementlərinə arxalanan tamaşaçılar üçün daha təsirli təcrübə yaradaraq yeni səs texnologiyaları ilə sınaqdan keçirməyə başladılar. Lakin bu dəyişikliklərə baxmayaraq pantomima və səssiz kino əsr boyu bir-birinə təsir göstərməyə davam etdi.

Pantomima və səssiz kinonun texnikası və estetikasına gəlincə isə Uolt Disney, Maks Fleşer və Uinsor Makkay kimi ilk animatorlar pantomima ifaçılarının ifalarından eləcə də səssiz kinonun vizual hekayə anlatma üsullarından ilham aldılar.

Öz növbəsində animasiya fonları və xüsusi effektlərin istifadəsi pantomimanın inkişafına təsir etdi. Məsələn: Disneyin 1937-ci ildə çəkdiyi “Ağca və yeddi Cırtıdan” (“Snow White and the Seven Dwarfs”) filmi sonradan pantomimanın səhnə istehsalına təsir edəcək sehrlı və immersiv bir dünya yaratmaq üçün əsaslı animasiya üsullarından istifadə etdi. Bundan əlavə filmlərdə səsdən istifadə pantomimaya da təsirsiz ötürmədi. 1920-ci illərin sonlarında filmlərdə səsin tətbiqi ilə bir çox səssiz kino aktyorları və aktrisalrı yeni mühitə uyğunlaşmaqda çətinlik çəkdilər. Bununla belə, pantomima təcrübəsi olan bəzi ifaçılar səslı filmlərə keçidi uğurla həyata keçirə bildilər. Bunun ən bariz nümunələrindən biri fransız aktyor və rejissor Jak Tatidir. Tati yumor və emosiyaları çatdırmaq üçün jestlərdən istifadə edərək karyerasına pantomim ifaçısı kimi başlayıb. Sonrakı filmlərində məsələn “Mon əmi” (1958) (“Mon Oncle”), “Oyun vaxtı” (1967) “Play time” daha çox pantomimaya əsaslanaraq səs və dialoqdan az istifadə edib. Onun pantomimadakı təcrübəsi film çəkilişlərinə unikal yanaşmasına təsir etdi və ona sadıq izləyici kütləsi qazandırdı (10).

Bəli pantomima və səssiz kino bir-birinə təsir edən sənət sahələridir. Kino sənətinin ilk günlərindən pantomima ifaçıları və rejissorları bir-birinin yaradıcılığında ilham alır, hər iki sənət növündə yeni texnika və yanaşmaların inkişafına səbəb olurdu. Səssiz filmlər keçmişdə qalsa da pantomimanı bu gün də film və tamaşalarda görürük.

Pantomima ilə səssiz kino arasında digər mühüm əlaqə musiqi müşayiətinin istifadəsidir. Səssiz filmlər adətən canlı musiqi ilə müşayiət olunsa da, pantomima tamaşalarında tez-tez musiqi və səs effektləri istifadə olunurdu, bu da ifaçıların hərəkət və jestlərinin emosional təsirini gücləndirməyə kömək edirdi. Texnologiya inkişaf etdikcə həm pantomimada həm də kinoda musiqi və səs effektləri daha çox istifadə olunurdu.

Müasir dövr üçün isə pantomima ilə səssiz kinonun kəsişməsinin ən məşhur nümunələrindən biridir Britaniyalı aktyor Rouan Atkinsonun yaratdığı və canlandırdığı “Cənab Bin” obrazıdır.

“Cənab Bin” ilk dəfə 1990-cı ildə Britaniya televiziyaında göründü və qısa müddətdə bütün dünyada tamaşaçıların sevimlisinə çevrildi. Atkinsonun cılız və sosial yöndəmsiz bir personajı təsviri hərəkətli yumor və pantomimadan çox asılı idi. Personaj nadir hallarda danışır və bunun əvəzinə tamaşaçıya mənə çatdırmaq üçün jestlərə, mimikalara və şişirdilmiş hərəkətlərə etibar edirdi (11).

Cənab Binin aktyorluğunun ən önəmli cəhətlərindən biri onun üz ifadələridir. Atkinsonun üz ifadələrini müxtəlif hallara çevirmək bacarığı onun fiziki bir ifaçı kimi məharətinin sübutudur. Cənab Binin üz ifadələri tez-tez onun duyğularını və düşüncələrini çatdırır və onlar personajın motivasiyalarını və hərəkətlərini başa düşmək üçün vacibdir.

Cənab Binin digər mühüm cəhəti onun rekvizitlərdən istifadə etməsidir. Xarakterin gündəlik əşyalara özünəməxsus yanaşması, çox vaxt onlardan gözlənilməz şəkildə istifadə etməsi həqiqətən gülüş doğurur. Məsələn: bir epizodda Cənab Bin sendviç hazırlamağa çalışır, lakin çörəyin olmadığını görür. Daha sonra o, dəmirdən və kəmərdən müvəqqəti manqal kimi istifadə edərək sendviç hazırlamağa davam edir, rekvizitlərlə öz bacarıq və yaradıcılığını nümayiş etdirir (12).

Cənab Binin komediyası və pantomiması tək televiziya serialları ilə məhdudlaşmır. Atkinson eyni zamanda personajı iki bədii filmə – “Bin” (1997) (“Bean”) və “Cənab Binin tətili” (2007) (“Mr Bean’s holiday”) filmlərində canlandırır. Hər iki filmə Cənab Bin özünü bir sıra komediya və çox vaxt absurd vəziyyətlərdə tapır və onları idarə etmək üçün pantomima bacarıqlarına güvənir.

Cənab Binin populyarlığı onu müasir pantomima və səssiz filmin davamçısına çevirdi.

Cənab Bin pantomima ilə səssiz filmin kəsişməsinin gözəl nümunəsidir. Yumor və duyğuları çatdırmaq üçün pantomimaya müraciət etməsi onun bir sənət nümayəndəsi kimi böyük uğurudur. Cənab Binin davamlı populyarlığı pantomimanın və səssiz filmin tamaşaçıları əyləndirmək və onları sevindirmək gücü buna sübutdur (Dessau, 2001: 200).

Pantomima müasir kinoya, xüsusən də animasiya sahəsinə əhəmiyyətli təsir göstərmişdir.

Animatorlar öz personajlarını canlandırmaq üçün hərəkət və jestdən istifadə edir və daha ifadəli və cəlbedici animasiyalar yaratmaq üçün pantomima texnikalarından ilham alırlar.

Bunun ən məşhur nümunələrindən biri, pantomimadan çox təsirlənmiş Disney animatoru Milt Kahlın işidir. Kahl animasiyanın pantomimanın bir növü olduğuna inanırdı və o, hər zaman bədən

dilinin önəmini aşılamağa çalışırdı. Bu yanaşmanı bir çox klassik Disney filmlərində, o cümlədən “Yeddi cırtıdan” (“Seven Dwarfs”), “Pinokio” (“Pinokio”) və “Düyməcik” (“Cinderella”) filmlərində görmək olar.

2011-ci ildə çəkilməmiş “Aktyor” (“The artist”) adlı səssiz filmə pantomima üsullarından istifadə edilir, daha çox üz ifadələrinə və jestlərə üstünlük verilir. Bu yanaşma həm tənqidçilər, həm də tamaşaçılar tərəfindən yüksək qiymətləndirildi və film Akademiya Mükafatı da daxil olmaqla bir neçə böyük mükafat qazandı.

Müasir kinoda pantomimanın başqa bir nümunəsi 2018-ci ildə çəkilməmiş “Sakit yer” (“A quiet place”) filmidir ki, bu film səsə qarşı ov edən canavarların basqın etdiyi dünyada yaşayan bir ailənin hekayəsindən bəhs edir. Filmə gərginlik yaratmaq üçün pantomimadan istifadə edilir, personajlar işarə dili və fiziki jestlər vasitəsilə ünsiyyət qururlar. Bu yanaşma yüksək effektiv idi və film cəlbedici kino təcrübəsi yaratmaq üçün pantomima üsullarından innovativ istifadəsinə görə yüksək qiymətləndirildi. Bir sözlə pantomima və müasir kino çox fərqli əyləncə forması kimi görünsə də bir birindən qopmayan iki sənət yoludur. Pantomima kino rejissorları üçün dəyərli vasitə olmaqda davam edir.

Nəticə

Qeyd edək ki, pantomima ilə səssiz kino arasında qarşılıqlı və fikir mübadiləsi ilə səciyyələnən mürəkkəb və çoxşaxəli bir əlaqə var. Pantomima fiziki və vizual hekayə baxımından erkən kinoya təsir etsə də, səssiz kino da musiqi və xüsusi effektlərdən istifadə etməklə pantomimaya dərin təsir göstərmişdir. Bu təsirləri indi də müasir pantomimada və kinoda görmək olar, bu sənət növlərinin davamlı gücünü və aktuallığını nümayiş etdirir.

Ədəbiyyat

1. Mugubi, J. (2017). “Silent film and age of sound”. Keniya: Kenyatta university, p.5.
2. Stefen, V. (2010). “İstoriya velikogo nemogo kino”. RF: Eksmo Press, 21 s.
3. Lawrance, N. (2017). “Silent cinema”. US: Wallflower press, p.3.
4. Wranovics, J. (2005). "Chaplin and Agee: The Untold Story of Trump, the Writer and the Lost Screenplay". NY: St Martin's Press, p.25, p.45.
5. Robinson, M.D. “An Interview with Legendary Chaplin Biographer”. <https://www.youtube.com/watch?v=Y0KXSDDWqx8>
6. Chaplin, Ch. (2021). “Kak zastavit' lyudey smeyatsya”. RF: Zebra-Ye, 56 s.
7. Njogu, T. (2021). “Difference Between Mime and Pantomime”. US: Differensbetween.net, p.4.
8. Robinson, D.R. (1999). "Physical Comedy Handbook". Great Britain: Heinemann Drama, 115 p.
9. The Viking Press. (1979). “Walt Disney's Snow White and the Seven Dwarfs (Studio Book)”. NY: The Viking Press p.130, 170 p.
10. Wikipedia (2021). “Cinderella (Disney Character) Wikipedia. US: [https://en.wikipedia.org/wiki/Cinderella_\(Disney_character\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Cinderella_(Disney_character))
11. Johnson, D. (2013). “Mr Bean” Canada: The Canadian Encyclopedia. <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/mr-bean>
12. Ryan Cubreco. (2021). “The Importance of Bean: A Philosophical Analysis of Mr. Bean”. <https://cybreco.medium.com/the-importance-of-bean-a-philosophical-analysis-of-mr-bean-b7f6918061b2>
13. Dessau, B. (2001). "Rowan Atkinson: The Biography". London: Orion Pub co p.115, p.120, p.200.

Göndərildi: 25.02.2023

Qəbul edildi: 03.05.2023